

Kostel Nejsvětějšího Salvátora

Klementinum, Křižovnické náměstí, Praha 1

neděle 25. září 2011, 20 hod.

Alberik Mazák

CULTUS HARMONICUS op. II

mše ke 350. výročí úmrtí českého skladatele období raného baroka
spojená s uvedením nové edice autorových skladeb
v rámci festivalu Svatováclavské slavnosti.

Capella Regia:

Ivana Bilej Brouková, Marie Steinerová, Pavla Zobalová – *soprán*

Sylva Čmugrová, Lenka Kučerová – *alt*

Ondřej Šmíd, Dušan Růžička – *tenor*

Jaromír Nosek, Ivo Michl – *bas*

Magdalena Malá, Lucie Sedláková Hülová – *house*

Stanislav Penk, Vít Kořínek – *trombon*

Jan Klimeš – *dulcian*, Jan Krejča – *theorba*

od varhan řídí
Robert Hugo

celebruje
Mons. Tomáš Halík

www.mazak.sdh.cz

Alberik Mazák - **CULTUS HARMONICUS Op. II.**

[08] Sancto Wenceslao cantate	[38] Laudate Dominum in sanctis ejus a 8
[26] Missa a 6, et a 10	[87] O gloriosa Domina
[58] Gaudeamus Omnes	[24] Cantemus Domino
[I/56] Bůh náš všemohoucí (Christ ist erstanden)	[45] Te Deum laudamus

Alberik Mazák (1609–1661)

Alberik Mazák O. Cist. byl významný středoevropský skladatel a uznávaný hudební teoretik 17. stol. Zprávy o tom dokládají záznamy jeho přítele, opata, biskupa a rovněž cisterciáka Jana Caramuela z Lobkovic (Ioannes Caramuel Lobkowitz 1606–1682) v rukopise připravované encyklopedie Musica. V encyklopedii figuruje Mazákovo jméno u několika hesel a dopisů vedle velkých osobností jako Kircher, Mersenne, Descartes apod.

Mazák je rodákem ze slezské Ratiboře, která patřila k zemím České koruny, dnes leží na území Polska. Ve dvaceti letech vstoupil do cisterciáckého kláštera v Heiligenkreuz u Vídně, kde žil v ústraní asketického řádu do smrti. Tím se patrně stalo, že unikl pozornosti rakouských, polských i českých muzikologů a doposud se jím nikdo systematicky nezabýval. O Mazákově životě neexistují téměř žádné informace.

- 1609 se narodil v Ratiboři ve Slezsku (dnes Racibórz Polsko)
- 1630 vstoupil do kláštera Heiligenkreuz
- 1631 20. srpna, složil věčné sliby
- 1633 byl vysvěcen na kněze
- 1634 až do 7. února 1639 byl magistrem noviců
- 1634 až do 9. května 1661 byl zpovědníkem mnichů
- 1636 od 21. října až do 20. února 1654 byl kantorem (cantor chori)
- 1639 od 1. ledna až do 25. března 1640 byl sekretářem opata
- 1654 20. února se vzdal funkce kantora, ale téhož roku byl označen za velmi slavného varhaníka (organista praeclarissimus)
- 1661 9. května zemřel po těžké operaci močových kamenů a byl pohřben na hřbitově cisterciáckého řádu ve Vídni

Podle Dlabáče se narodil jako Čech, ale přesnější se zdá formulace klášterních kronik „Silesius“. Mazák byl Slezan a jméno má původ v Beskydech. Slezské obyvatelstvo bylo národnostně smíšené. V Ratiboři se v té době sice hovořilo česky, ale k tvrzení, že Mazák mluvil česky zatím nemáme dostatek dokladů.

Roku 1639 navštívil Heiligenkreuz Ferdinand III, milovník hudby a umění, který sám komponoval. Mazák předal císaři tři své kompozice. Panovník jej odměnil 20ti zlatými a pověřil svou kapelu ve Vídni jejich provozováním. Podle zprávy se lze domnívat, že důvodem návštěvy bylo právě setkání s Mazákem, který byl za Alpami představitelem populárního nového stylu, který se šířil z Itálie. Díky klášternímu kronikáři Alberiku Höffnerovi víme, že se jednalo o skladby: *Ave Maria*, žalm 19 *Exaudiat te Dominus* a žalm 141 *Voce mea ad Dominum clamavi*. Posledně jmenovanou skladbu dnes neznáme, ale *Exaudiat te Dominus* může být shodné s Op.I/87. *Ave Maria* se vyskytuje jen v první sbírce třikrát, ale díky poznámce: „s často se opakujícím Dominus tecum“ téměř jistě víme, že se jednalo o Op.I/79. V této skladbě krátké fráze sólového hlasu opakuje a imituje sbor, jako u skladeb Adama Michny.

Adam Michna (1600–1676) a Alberik Mazák (1609–1661)

Mazákova tvorba je podobná Michnově v písňové melodice, pravidelném opakování a imitování krátkých motivů. Podobnost s Michnou popisuje již Emilián Trolde (1934) v souvislosti s objevením arcibiskupské hudební sbírky v kostele sv. Mořice v Kroměříži. Jestli se Mazák s Michnou znali, nevíme. Mazák znal Michnovy skladby prostřednictvím Mikuláše Reitera, správce knížecích statků Leopolda Viléma v Kroměříži. Reiter se znal od mládí s Michnou, jako mecenáš umění se přátelil s Mazákem a osobně znal i další bratry v Heiligenkreuz. Zatímco dnes převládá lepší povědomí o Michnovi, poslední výzkumy ukazují, že Mazák byl ve své době neméně známý a navíc rozšířený po celé Evropě.

Doklady o Mazákových skladbách máme vedle Kroměříže také ze Strážnice, Litovle, Slaného, Bratislavy, Prievidzi, dále z Rakouska, Anglie, Francie, Itálie, Švédska a Polska. V Německu bylo Mazákovo dílo rozšířené i v protestantském prostředí, kde bylo vydáváno tiskem, dokonce po Mazákově smrti. J. S. Bach věděl o Mazákovi, protože druhý díl *Cultus Harmonicus* je doložen u sv. Tomáše v Lipsku.

Cultus Harmonicus.

Mazákovo dílo představují zejména tři rozsáhlé tištěné sbírky *Cultus Harmonicus* (op. I-III, celkem 211 jednotek). Jedná se o vokálně instrumentální moteta s doprovodem generálbasu. Stylově odpovídají v té době populárním duchovním koncertům, které od začátku 17. stol. vydával nejprve s velkým úspěchem Lodovico Grossi da Viadana (1602 ...) a po něm mnoho dalších autorů jako: Paolo Cima (1610), Giacomo Finetti (1611 ...), Vincenc Jelić (1622, 1628), Girolamo Frescobaldi (1627), samozřejmě Claudio Monteverdi a Heinrich Schütz.

Op. I a Op. II jsou dnes dochovány pouze ve Wolfenbüttel *D-W* a v Kroměříži *CZ-Kra*. Lze říci, že kompletní dochované dílo se nachází unikátně v Kroměříži, neboť se zde navíc zachovalo 5 rukopisů motet, které nejsou opisem žádné tištěné skladby. Toto je vedle národnosti Mazáka dalším pojátkem k českým zemím a zároveň naším závazkem k autorovi. Na všech ostatních místech se nacházejí jen opisy (6 skladeb); ve Vídni, Krakově a Kasselu pouze fragmenty tisků.

Kompletní dochované dílo, *Cultus Harmonicus*
moderní edice i faksimile volně na internetu
(k nekomerčnímu kopírování) na www.mazak.sdh.cz

Opus I obsahuje 88 převážně sólových motet. Opus II představuje 91 skladeb ve větším obsazení. Typicky 1 až 4 sólové hlasy, ripieny SATB a nástroje, nejčastěji dvoje housle. Ve druhém dílu najdeme 4 mše a Loretánské litanie, 6 krát *Surrexit Christus* a moteta k liturgii během celého roku.

Část třetí sbírky, která byla ztracena, se podařilo nalézt v Polsku a Německu. Díky tomu známe titul, dedikaci, seznam, obsazení a ukázky skladeb z Mazákovy vrcholné sbírky. Třetí sbírka původně o 20ti hlasových knihách zahrnuje 32 motet, z nichž jedno „bonusové“ je zcela náhodou kompletní.

Zpracování Mazákova díla probíhá od roku 2007. Ke 400. výročí narození (2009) byla zveřejněna edice první sbírky. V roce 2011, u příležitosti výročí 350 let od autorova úmrtí, je celé rekonstruovatelné dílo Alberika Mazáka, *Cultus Harmonicus* Op. I, Op. II a rukopisy motet z Kroměříže, publikováno volně na internetu jako faksimile i moderní přepis. Díky tomu budeme možná za čas schopni zhodnotit autorovo dílo a představit si vedle Adama Michny z Jižních Čech také neznámého skladatele ze Slezska – Alberika Mazáka

Na výzkumu a přípravě edice se autorsky podíleli: *Ondřej Šmíd, Ivo Michl, Robert Hugo, Marc Niubo, Jiří Sehnal, Josef Šimandl, Jiří Kub, Martin Šmíd a další*. Edice vznikla za finanční podpory Společnosti pro duchovní hudbu a díky laskavému souhlasu majitele starých tisků Arcibiskupství Olomouckého.

SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.

Duarum Vocum.

Audate Dominū omnes gen tes laudate eū omnes po-

Audate Dominū omnes gentes laudate eum

puli quoniam cōfirmata est sup nos misericordia e-

omnes populi quoniam confirmata est super nos misericordia e-

ius & veritas Domini manet in æ ter num.

ius & veritas Domini manet in æ ter num.

Ad maiorem Dei
gloriam, & honorem
immaculatæ Con-
ceptionis.

F I N I S.

Jediná kompletně dochovaná skladba ze třetí ztracené sbírky *Cultus Harmonicus* (1653). Nefiguruje v obsahu - neexistuje, ale pozorný hudebník ji nalezne na konci poslední 18. hlasové knihy jako „bonus“. Zajímavý je grafický téměř identický zápis obou hlasů v posouvajícím se kánonu. Ovšem hlasy jsou v jiných klíčích.